

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Τάξη Β΄

Υπεύθυνη εκπαιδευτικός Τσιριγώτη Σταματία - Φιλολόγος

Παρασκευή Σουπιάδου

Αθανασία Σταθοπούλου Β΄5

Η πάλη του Διγενή με τον Χάροντα στα ακριτικά τραγούδια.

- Πρόλογος - Λίγα για τον Διγενή

Ο Βασίλειος Διγενής Ακρίτας είναι ο πιο γνωστός ήρωας των ακριτικών τραγουδιών. Είναι ο πρωταγωνιστής ενός έπους του 11^{ου} -12^{ου} αιώνα ,το οποίο είναι γνωστό ως *Διγενής Ακρίτας ή Έπος του Διγενή Ακρίτα*. Σύμφωνα με το μύθο ήταν ένας από τους Ακρίτες ,τους φρουρούς των βυζαντινών συνόρων και απέκτησε το προσωνύμιο Διγενής εξαιτίας της εθνικής καταγωγής :η μητέρα του ήταν κόρη βυζαντινού στρατηγού και ο πατέρας του εμίρης από τη Συρία .

Το έπος εξιστορεί την καταγωγή του Διγενή ,τα παιδικά του χρόνια ,τα ηρωικά του κατορθώματα και το θάνατό του. Ο Βασίλειος είχε δείξει από τα παιδικά του χρόνια τις εξαιρετικές του ικανότητες και τις επιδόσεις του σε ασχολίες όπως το κυνήγι. Όταν μεγάλωσε ερωτεύτηκε την κόρη ενός στρατηγού. Την έκλεψε, αφού οι γονείς της δεν την έδιναν και σκότωσε όλους τους πολεμιστές που τον κυνηγούσαν. Τα επόμενα χρόνια τα κατορθώματά του τον έκαναν τόσο ξακουστό, ώστε ο βυζαντινός αυτοκράτορας του απένειμε τιμές. Τα μεγαλύτερα από αυτά σχετίζονται με τη μάχη του απέναντι σε ένα λιοντάρι και εναντίον των απελατών της αμαζόνας Μαξιμώς.

Μετά τη δόξα που απέκτησε ο Διγενής αποσύρθηκε σε έναν μεγάλο πύργο στις όχθες του Ευφράτη, όπου πέθανε σε νεαρή ηλικία από ασθένεια. Αμέσως μετά τον θάνατό του πέθανε και η γυναίκα του από θλίψη.

- **Η συμμετοχή της φύσης στην πάλη του Διγενή**

Ο Διγενής είναι ένας ήρωας, ο οποίος κάποια στιγμή έρχεται αντιμέτωπος με το θάνατο. Η φύση βλέποντας το ψυχομαχητό του Διγενή, νιώθει τρόμο και έκπληξη γιατί γνωρίζει ότι εκείνος δεν φοβήθηκε ποτέ κανέναν και τίποτα στη ζωή. Ο τρόμος εκδηλώνεται με βροντές, αστραπές αλλά και σεισμό («σειέτ'ο απάνω κόσμος», «βογκάει, τρέμουν οι κάμποι»)(τρίτη παραλλαγή). Εκτός από τη γη που καταλαμβάνεται από φόβο την ώρα που ο Διγενής ψυχομαχεί, παρουσιάζεται η αντίδραση της ταφόπλακας που θα τον σκεπάσει. Αυτή ανατριχιάζει και νιώθει δέος μπροστά στο γεγονός ότι θα σκεπάσει έναν τέτοιο ήρωα (δεύτερη παραλλαγή). Ο Κάτω Κόσμος προετοιμάζεται να υποδεχθεί το μεγαλύτερο ήρωα, ανοίγει τις πύλες του και τα θεμέλιά του τρίζουν(δεύτερη παραλλαγή)

- **Πώς παρουσιάζεται ο Διγενής -Υπερφυσικές Ιδιότητες**

Ο Διγενής σε όλο το έπος αλλά και στις διάφορες παραλλαγές των ακριτικών τραγουδιών, παρουσιάζεται όχι απλώς ως ένας γενναίος ήρωας, αλλά ως υπεράνθρωπος με υπερφυσικές ιδιότητες. Την ώρα του ψυχομαχητού του παρουσιάζονται κάποιες από αυτές, ώστε να φανεί πως ακόμα και ένας τέτοιος ήρωας δεν μπορεί να ξεφύγει από τη μοίρα του θανάτου. Η γενναιότητα του Διγενή, λοιπόν δεν χώραγε σε κανένα σπίτι και κανένα σπήλαιο. Δρασκελίζε με άνεση τα όρη, πηδούσε τις κορυφές των βουνών, έφτιαχνε αυλάκια με τα χέρια του, έπιανε άγρια πουλιά και ζώα με μεγάλη ευκολία (δεύτερη παραλλαγή). Φαινόταν σαν να μπορούσε να δαμάσει όλη τη φύση. Γι αυτό και όλοι οι εχθροί τον τρέμανε. Όπως αφηγείται ο ίδιος ο Διγενής στους φίλους του λίγο πριν πεθάνει (τρίτη κρητική παραλλαγή), δε φοβήθηκε ποτέ κανέναν. Διέσχισε ολομόναχος επικίνδυνα μέρη, στα οποία ούτε ολόκληρες ομάδες ανδρών δεν τολμούσαν να πλησιάσουν, αντιμετώπιζε τους πιο φοβερούς αντιπάλους πεζός και με μόνη βοήθεια τα όπλα του (τρίτη παραλλαγή).

Τα υπερφυσικά του γνωρίσματα φανερώνονται ακόμα και μέσα από την ευχή του πριν πεθάνει (πρώτη κρητική παραλλαγή), η οποία είναι αδύνατον να εκπληρωθεί διότι ξεπερνάει τους νόμους της φύσης. Ακόμη και τη στιγμή που είναι ετοιμοθάνατος θα ήθελε να παραβιάσει τους νόμους της φύσης, δηλαδή να

καθυστερήσει αδύνατα φαινόμενα, όπως να ανέβει ψηλά στον ουρανό, να τον ταρακουνήσει, ώστε να γεμίσει μαύρα σύννεφα και να ρίξει βροχές και χιόνια.

- **Πώς παρουσιάζεται ο Χάρος.**

Ο Χάρος στο έπος του Διγενή Ακρίτα και στις παραλλαγές που μελετήσαμε, παρουσιάζεται ως ένας αντίπαλος του Διγενή και σε μία από αυτές (δεύτερη παραλλαγή) παραμονεύει σε ενέδρα για να τον νικήσει. Στη δεύτερη παραλλαγή, επειδή δυσκολεύεται να νικήσει τον Διγενή , χρησιμοποιεί δόλο, κάτι που δείχνει πως είναι άδικος και ανήθικος. Στην τρίτη παραλλαγή η μορφή του μοιάζει με τον ψυχοπομπό Αρχάγγελο Μιχαήλ όπως παρουσιάζεται στις εκκλησιαστικές αγιογραφίες. Η δύναμή του θανάτου είναι πολύ μεγάλη και τα χτυπήματα που επιφέρει στον Διγενή έχουν μοιραία κατάληξη: « ελάβωσέ του την καρδιά και την ψυχή του πήρε » (δεύτερη παραλλαγή), « όθε χτυπάει ο Διγενής, το αίμα αυλάκι κάνει, κι όθε χτυπάει ο Χάροντας , το αίμα τάφρο κάνει » (τρίτη παραλλαγή). Σε όλες τις παραλλαγές το συμπέρασμα είναι πως ο θάνατος είναι βέβαιος και αναπόφευκτος και ο Διγενής, παρά τη γενναιότητά του, υπόκειται στη μοίρα του θανάτου, όπως όλοι οι άνθρωποι.

- **Εκφραστικά μέσα του ακριτικού τραγουδιού.**

Το έπος του Διγενή όπως και όλα τα δημοτικά τραγούδια έχουν πληθώρα εκφραστικών μέσων που τα κάνουν πιο παραστατικά και συγκινούν τον αναγνώστη. Κάποια από αυτά είναι τα εξής:

i. **Εικόνες :** Οι εικόνες σε όλες τις παραλλαγές δείχνουν με μεγάλη παραστατικότητα τις υπερφυσικές ιδιότητες και τα κατορθώματα του Διγενή, αλλά και την πάλη με τον Χάροντα, π.χ. « Στο βίτσιμα πιανε πουλιά, στο πέταγμα γεράκια στο γλάκιο και στο πήδημα τα λάφια και τ' αγρίμια » (δεύτερη παραλλαγή)
« κι εγώ μονάχος πέρασα πεζός κι αρματωμένος με τετραπίθαμο σπαθί , με τρεις οργιές κοντάρι » (τρίτη παραλλαγή) ,
« κι όθε χτυπάει ο Διγενής, το αίμα αυλάκι κάνει,
κι όθε χτυπάει ο Χάροντας, το αίμα τάφρο κάνει » (τρίτη παραλλαγή) .

ii. **Μεταφορές :** Οι μεταφορές εμπλουτίζουν τον λόγο και στοχεύουν στο συναίσθημα του ακροατή – αναγνώστη , δηλαδή συγκινούν περισσότερο « κι εκειά βαριά που κείτεται » (πρώτη παραλλαγή) , δείχνει πόσο άρρωστος ήταν ο Διγενής «στα μαρμαρένια αλώνια » (τρίτη παραλλαγή) δείχνει τη σκληρή μάχη του Διγενή, όπως και κάθε ανθρώπου με τον Χάροντα. Οι λέξεις δεν χρησιμοποιούνται κυριολεκτικά αλλά έχουν διαφορετική σημασία.

iii. **Υπερβολές:** Χρησιμοποιούνται για να μεγαλοποιήσουν μια κατάσταση, συγκεκριμένα τις περισσότερες φορές για να δείξουν τις υπερφυσικές ικανότητες και τα κατορθώματα του Διγενή , τα οποία ξεπερνούν το μέτρο και δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα ακριβώς γιατί ο ήρωας είναι υπεράνθρωπος π.χ. «βογγάει τρέμουν τα βουνά , βογγάει τρέμουν οι κάμποι » , « κι όθε χτυπάει ο Διγενής, το αίμα αυλάκι κάνει κι όθε χτυπάει ο Χάροντας, το αίμα τάφρο κάνει » (τρίτη παραλλαγή) , « Σπίτι δεν τον εσκέπαζε, σπηλιά δεν τον εχώρει, τα όρη εδιασκέλιζε, βουνού κορφές επήδα » (δεύτερη παραλλαγή) . Κάποιες φορές οι υπερβολές συνοδεύονται από επαναλήψεις για να κάνουν ακόμη πιο έντονα αυτά τα χαρακτηριστικά.

iv. **Προσωποποιήσεις :** Οι προσωποποιήσεις δίνουν στο έπος ζωντάνια και παραστατικότητα, κάνουν πιο έντονη τη δράση. Για παράδειγμα, προσωποποιείται ο Χάροντας που παλεύει με τον Διγενή (δεύτερη και τρίτη παραλλαγή) , η φύση συμμετέχει στον θάνατό του (πρώτη και δεύτερη παραλλαγή) , η πλάκα που θα τον σκεπάσει (πρώτη και δεύτερη

παραλλαγή) και ο Κάτω Κόσμος που ετοιμάζεται να τον υποδεχτεί (δεύτερη παραλλαγή « κι ο Κάτω Κόσμος άνοιξε και τρίζουν τα θεμέλια »).

v .Παρομοίωση : Η παρομοίωση χρησιμοποιείται για να τονίσει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του Διγενή. Για παράδειγμα ο Διγενής παρομοιάζεται με αετό, πράγμα που δείχνει ότι ο Διγενής ζούσε σαν ελεύθερο πουλί και ήταν κυρίαρχος όλων και επιβαλλόταν και προκαλούσε φόβο στους εχθρούς με την παρουσία του « πώς θα σκεπάσει τον αϊτό τση γης τον αντρειωμένο » (δεύτερη παραλλαγή).

